

CRONICA EPIGRAFICĂ A ROMÂNIEI (III, 1983)

DE

CONSTANTIN C. PETOLESCU

Prima serie a acestei cronici (I, 1975—1980)¹ cuprinde completări — noi descoperiri și rectificări — la primele volume ale culegerii *Inscripțiile Daciei romane* (I, II, III 1—2) din colecția *Inscripțiile antice din Dacia și Scythia Minor*. După seria a II-a, și ea periodică (1981—1982)², această cronică devine anuală — prezentând descoperirile și studiile publicate în anul epigrafic înscris în titlu³.

Paralel, descoperirile epigrafice din Dacia și Scythia Minor sînt comunicate, iar cele mai importante incluse în buletinul anual *Année épigraphique* (Paris)⁴.

După sistemul adoptat în seria precedentă, această cronică prezintă mai întii o rubrică de generalități, apoi urmează repertoriul inscripțiilor — fie descoperiri noi, fie rectificări la unele deja publicate.

GENERALITĂȚI

212. *Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine (Inscriptiones Scythiae Minoris Graecae et Latinae)*, I (Historia și împrejurimile), culese, traduse, însoțite de comentarii și indici de D. M. Pippidi, București, 1983, 544 p. și 94 planșe aparte (desenele în text). Dări de seamă asupra acestui volum: Emilia Dorușiu-Boilă, în *Cărți noi în științele istorice. Referate și recenzii*, 2, București, 1983, p. 3—7; eadem, SCIVA, 35, 1984, 1, p. 99—101; C. C. Petolescu, *Pontica*, 16, 1983, p. 377—380 (= *RevIst*, 37, 1984, 3, p. 287—290).

213. C. C. Petolescu, *Sex. Julius Possessor*, SCIVA, 34, 1983, 1, p. 42—56: studiul carierei acestui personaj care și-a îndeplinit prima miliție evestră (*praefectus cohortis III Gallorum*), deținind concomitent comanda de *praepositus numeri Syrorum sagittariorum, item alae primae Hispanorum*, ca și funcția de *curator civitatis Romulensium Malvensium*, în Dacia Inferior, prin anii 166—168.

214 (= 96). Despre inscripția de la Donje Butorka (R.S.F. Iugoslavia), amintind un personaj din aristocrația municipală a Drobetei, vezi studiul publicat de C. C. Petolescu, *Apulum*, 21, 1983, p. 67—69.

215. Al. Popa, *Cîteva considerații referitoare la divinitățile egiptene și microasiatice în epigrafiya Daciei romane*, *Apulum*, 21, 1983, p. 71—79.

216. Iudita Winkler, *Date noi despre CIL, III, 1 627, cea dintii atestare epigrafică a Potaissae*, *Potaissa*, 3, 1982, p. 80—84: *variae lectiones* și copii ale inscripției miliariului de la Aiton (jud. Cluj), descoperit cu mai bine de două secole în urmă.

¹ SCIVA, 32, 1981, 4, p. 593—613.

² SCIVA, 34, 1983, 4, p. 363—385.

³ Inscripțiile omise din neatenție sau datorită întârzierii publicațiilor din anul epigrafic prezentat vor fi incluse în seriile următoare.

⁴ *AnnEp*, 1978, 659—700, 709—712, 715—718; 1979, 484—512; 1980, 727—785, 794—844; 1981, 718—722, 741—753.

217. Doina Benca, *Atelierele ceramice de la Tibiscum (Contribuții la istoria atelierelor de ceramică din sud-vestul Daciei)*, Potaissa, 3, 1982, p. 22–40. La p. 22–23, sint prezentate ștampilele tegulare ale cohortelor *I sagittariorum* și *I Vindelicorum*; pentru ștampila *COH I V N* (= IDR, III, 1, 253), acceptă părerea (exprimată de C. C. Petolescu, SCIVA, 31, 1980, 1, p. 119; AnnÉp, 1980, 784) că ultima literă poate fi de fapt ligatura *A+N+T*, așadar supra-numele *Antoniniana*. Diferite alte ștampile: *AEP*, *AIM*, *ARF*, *G.T.I.*, *T.F.L.V.*, *VAM*, *PCH*, *MID* — încă obscure. Vezi și nr. 228–229.

218. Valeriu Sirbu, *Importuri grecești în Cimpia Brăilei (sec. V–I î.e.n.)*, Pontica, 15, 1982, p. 99–100; amfore ștampilate, indeosebi thasiene și rhodiene: p. 99–103.

219. Livia Buzoianu, *Importul amforelor thasiene la Tomis în epoca elenistică*, Pontica, 15, 1982, p. 125–136.

220. M. Irimia, N. Cheluță-Georgescu, *Amfore antice apărute într-un mormint tumular de la Topalu (jud. Constanța)*, Pontica, 15, 1982, p. 125–136; patru amfore ștampilate thasiene, p. 129–130, 134.

Inscripții recent publicate sau revizuite

A) DACIA

221. Pojčjena (jud. Caraș-Severin). Plăcuță de bronz în formă de *tabula ansata*, descoperită în 1978, în cursul săpăturilor din castru. Dimensiuni: 3,9 × 2,8 cm. Muzeul județean, Reșița.

N. Gudea, ActaMP, 6, 1982, p. 55, nr. 8, fig. 3/2 (desen).

A (la) Frontonian(a)
(turma?) Valeri Fir-
mi

222 (= IDR, III, 1, 136). *Tibiscum*. Două fragmente dintr-o lespede de marmură. Muzeul Banatului, Timișoara.

S. Sanie, SCIVA, 34, 1983, 2, p. 153–154, nr. 2, fig. 1/1 (desen-reconstituire).

În prima parte a r. 2, Sanie propune: *[et G(enio)] hor(r) e(i)*; lectura este însă forțată, chiar dacă autorul citează analogii de inscripții închinat geniiilor unor edificii din castru.

223 (= IDR, III, 1, 142 și 149). *Tibiscum*. Două fragmente de placă de marmură, publicate separat; ele aparțin însă unei singure inscripții.

I. Piso, ActaMN, 20, 1983, p. 107–109, nr. 4, fig. 3 a–b (foto) c–d (desen-reconstituire).

[Deo M Jalach]belo pr]o sal(ute) Ddd(ominorum)
[nnn(ostrorum) A]jugg(ustorum), P(ublius) A]felius Se?r]vius
vel(eranus) ex op]l(ione) n(umeri) Palm(yrenorum)]

224 (= IDR, III, 1, 143 și 148). *Tibiscum*. Două fragmente de placă de marmură, publicate separat; ele aparțin însă aceleiași inscripții.

I. Piso, ActaMN, 20, 1983, p. 109, nr. 5, fig. 4 a–b (foto) c–d (desen-reconstituire).

Au]ribus]
D]fei] sau D]fei Solis]
Malag]beli]
Ael(ius) V...

225 a–b (= CIL, III, 1 548 = IDR, III, 1, 141 și CIL, III, 1 549 = IDR, III, 1, 145). *Tibiscum*. Două altare votive dedicate lui Liber Pater și Mithra; cognomenul lui *Marcus Turanius* nu este *Dil.*, ci *Dius*.

I. Piso, ActaMN, 20, 1983, p. 109–110, nr. 6.

226 (= IDR, III, 1, 165). *Tibiscum*. Altar funerar de calcar. Dimensiuni : 1,16 × 0,55 × 0,32 m. Muzeul Banatului, Timișoara.

S. Sanic, SCIVA, 34, 1983, 2, p. 151–153, nr. 1, fig. 1/3 (desen).

În prima ediție a inscripției, numele personajului (r. 2–3) era citit *Fla(vius) Quintus*; S. Sanic se gîndește și la *Fla(vius) Ovinus* sau *Fl(avius) Aquinius* (dar examinarea fotografiei nu pare a infirma lectura inițială). Pentru partea finală a r. 2, *PRI*, ca și r. 3 *EX MARO*, Sanic propune *pri(nceps) ex Maro*; ultimul cuvînt pare a fi un toponim, cf. CIL, III, 1 322 (eventual un *princeps* al unei localități din Africa de nord, avînd în vedere că la *Tibiscum* staționa o unitate de mauri).

227 (= IDR, III, 1, 184). *Tibiscum*. Fragment de altar votiv de marmură descoperit în așezarea civilă.

I. Piso, ActaMN, 20, 1983, p. 110–111, nr. 7.

I. V / v(otum) [s(olvit) l(ibens) m(erito)].

Fragmentul face parte dintr-un altar dedicat probabil de un militar din cohors I Vindeliorum. În r. 2 se afla un supranume imperial martelat, ceea ce permite a data inscripția după domnia lui Caracalla.

228. *Tibiscum*. Toartă de amforă, descoperită în 1980 în cursul cercetărilor din așezarea civilă. Muzeul Banatului, Timișoara.

Doina Benea, Potaissa, 3, 1982, p. 25.

MARC. SYR

Ligatura *M + A*, litera *S* inversă. Această șampilă readuce în discuție lectura ștampei tegulare *MA.SY* (IDR, III, 1, 262): un antroponim, nu o formațiune militară de mauri și sirieni (cf. Doina Benea, Apulum, 18, 1980, p. 139).

229. *Tibiscum*. Buză de *morlarium* descoperită în 1980 într-o clădire din zona canabelor castrului. Muzeul Banatului, Timișoara.

Doina Benea, Potaissa, 3, 1982, p. 25.

Severus

230 (= IDR, III, 2, 79). *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*. Fragment de lespede de marmură, conținînd o inscripție dedicată lui Severus Alexander. R. 4–5 sînt martelate; I. Piso, ZPE, 49, 1982, p. 227, nota 14, propune a întregi aici numele lui Iasdius Domitianus, guvernator al celor trei Dacii pe timpul acestui împărat.

231. *Micia*. Altar onorific descoperit în 1981 în cursul săpăturilor în castru. Baza circulară, diam. = 0,89 m; alte dimensiuni: i = 0,80, l = 0,61, gros. = 0,61 m. Litere înalte de 7,5 cm; ligaturi: r. 5 *H + A + D, N + T*, r. 6 *A + V*, r. 8 *O + H*. Muzeul de istorie al R. S. României, București; inv. 162 333.

Liviu Petculescu, Potaissa, 3, 1982, p. 84–85, nr. 1, fig. 1 (foto și desen).

[*Imp(eratori) Caes(ari) divi*]

[*Had(riani) fil(io) divi*]

[*Trai(ani) nep(oti) divi*]

[*Ner(vae) pronep(oti)*]

5 *Had(riano) Antonin-*

o Aug(usto) Pio

[*I]ri(buniciae) pol(estatis) III co(n)s(uli)*

[*I]I p(atr) p(atriciae), coh(ors) II Fl(avia) Com(magenorum)*

După indicația puterii tribuniciene, altarul a fost dedicat în perioada 10 decembrie 139–9 decembrie 140. Editorul inscripției mai face remarcă: dacă numărul consulatelor este indicat exact, înseamnă că inscripția a fost dedicată între 10–31 decembrie 139.

232. *Micia*. Altar onorific descoperit în 1981 în cursul săpăturilor în castru. Dimensiuni: 1,35 × 0,64 × 0,55 m. Litere înalte de 5 cm (urme de vopsea roșie). Rămăsa la locul descoperirii.

L. Petculescu, Potaissa, 3, 1982, p. 85–87, nr. 2, fig. 2 (foto, desen).

[Im]p(eratori) Caes(ari) C(aio) M(essio)
 [Q(uinto)] Traiano De-
 [ci]o Pio Felici
 [Aug(usto)] pont(ifici) max(imo)
 5 [trib(uniciae)] pot(estatis) co(n)s(uli) II
 proco(n)s(uli), ala
 I Hisp(anorum) Camp(agnorum) De-
 ciana c(ivium) R(omanorum) devo-
 ta numini ma-
 10 ieslatiq(ue) eius
 ex quaestura
 sua

Indicarea celui de-al doilea consulat al împăratului permite datarea inscripției în anul 250 c.n.

233. *Micia.* Două fragmente de țigle ștampilate, descoperite în 1981 în cursul săpăturilor din castru, la *horreum*. Muzeul de istorie al R. S. România, București.

L. Petculescu, Potaissa, 3, 1982, p. 87–88, nr. 3, fig. 3 (foto).

COH II FL COMC

Din cauza slabei imprimări a sfîrșitului ștampilei, litera finală era considerată și completată de C. C. Petolescu și L. Mărghitan, Muzeul Național, 1, 1974, p. 256, nr. 33: *S(agittariorum)*.

L. Petculescu propune lectura: *coh(ors) II Fl(avia) Com(ma)g(enorum)*; cf. O. Floca, ActaMN, 5, 1968, p. 112: *COMAG* (cu ligatură *M + A*, r. 4). Pentru litera finală, editorul se gîndește și la un supranume imperial: *G(oramodiana)*, *G(ordiana)* sau *G(alliena)*; ne putem gîndi și la *G(etica)* (această unitate nu este pînă acum atestată cu supranumele *Antoniniana*).

234 (= CIL, III, 12 560). *Apulum.* Altar de calcar; cimpul inscripției deteriorat. Dimensiuni: 1,22 × 0,67 × 0,52 m. Muzeul Unirii, Alba Iulia.

I. Piso, ActaMN, 20, 1983, p. 103, nr. 1, fig. 1 a (desen-reconstituire).

Revizuiind inscripția, I. Piso arată că în r. 3 litera *B* (acum dispărută) nu-și găsește locul în nici o încercare de reconstituire. Noua lectură propusă:

P(ublius) Ae[l(ius)]... Jus
 pontifex col(oniae)
 Apulflensis, ?eq(uo) p(ublico)]
 5 pro sa[lu]e s[al]u[sa]
 suor[um]qu[e]
 votum solvit

235 (= 145). *Apulum.* Inscripție în mare parte martelată, atestînd probabil pe Q. Iulius Licinianus, *co(n)s(ularis) D(om)fac(iarum) IIII*; publicată de I. Piso, ZPE, 49, 1982, p. 230–231, nr. 5 și reluată recent în ActaMN, 20, 1983, p. 103–106, nr. 2 (în legătură cu publicarea ei simultană de Cl. L. Băluță și I. I. Russu, Apulum, 20, 1982, p. 119–120, nr. 3, fig. 3).

236. *Apulum.* Lespede de calcar cu inscripție funerară. Muzeul Unirii, Alba Iulia.

D. Protasc, Apulum, 9, 1971, p. 353–356 (= AnnEp, 1972, 461); idem, Apulum, 10, 1972, p. 703–704. Cf. I. Piso, ActaMN, 20, 1983, p. 106–107, nr. 3, fig. 2 b (desen) (rectificări: r. 2 și 6–7).

D(is) M(anibus)
 Spediae L(ucii) f(iliae) Sev-
 erae coniugi
 L(ucii) Val(erii) Montan(i), Q(uirtii) f(iliu)
 5 p(rimi) p(ili) leg(ionis) XIII G(eminae),
 Val(eria) Montanill[ia]
 fil(ia) matri pient-
 tissim(a)e et Ty-
 chen(e) lib(erta)
 10 pos(uerunt)

Pentru r. 8—10, I. Piso are în vedere și întregirea : *Tyche(n) (i) tib(ertae) | pos(uit)*.

237. Apulum. 36 de fragmente de inscripții : volive (nr. 1—4), funerare (5—18) și de caracter nedeterminat (nr. 19—36), publică Cl. L. Băluță, *Apulum*, 21, 1983, p. 89—109. În această cronică vom reproduce doar trei dintre ele, celelalte fiind deocamdată lipsite de valoare documentară. Vezi nr. 238—240.

238. Apulum. Fragment de altar de calcar, descoperit pe teritoriul fostei *colonia Aurelia*. Dimensiuni : 0,66 × 0,95 × 0,85 m. Litere înalte de 8,5—10 cm. Pe fețele laterale sînt reprezentați, în cadru profilat, Attis în dreapta, o figură feminină în stînga. Muzeul Unirii, Alba Iulia ; inv. 7 849.

Cl. L. Băluță, *Apulum*, 21, 1983, p. 92, nr. 5, fig. 5 a—b (foto și desen).

*D(is) M(anibus)
Rufus D-
iomedis*

239. Apulum. Fragment de stelă de calcar, descoperit în același loc cu piesa anterioară. Dimensiuni : 0,83 × 0,70 × 0,24 m. În registrul superior, se mai păstrează partea inferioară a busturilor unui bărbat și unei femei. Cimpul inscripției, parțial păstrat, măsoară 0,61 × 0,60 m. Litere înalte de 5—6,5 cm ; ligaturi : r. 3 A + N, r. 4 E + T. Muzeul Unirii, Alba Iulia ; inv. 7 850.

Cl. L. Băluță, *Apulum*, 21, 1983, p. 95, nr. 12, fig. 12 (foto și desen).

*D(is) M(anibus)
PONTIE. SY...
VS. VIX. AN...
ET PONTIE...
5 SIE MATE
VS. VIX. A...*

Calitatea reproducerii fotografice a inscripției nu permite un control al lecturii : astfel, în r. 2 și 4 ar putea fi *Pontil...* ; în r. 2—3 probabil *Sy[r]jus*, în r. 5—6 *Mateus* (în acest caz, ar fi vorba de o familie de orientali) ; în r. 6 *Sil(...)*.

240. Apulum. Fragment de stelă funerară (partea inferioară, cu piciorul și cimpul inscripției) din calcar. Dimensiuni : 0,92 × 0,99 × 0,37 m. Litere înalte de 6 cm. Muzeul Unirii, Alba Iulia ; inv. 7 851.

Cl. L. Băluță, *Apulum*, 21, 1983, p. 95—96, nr. 13, fig. 13 (foto și desen).

*an(nis) LX. Lucius coniu-
gi benemerenti pos-
tuit*

241. Apulum. Baza unui mulaj pentru turnat butelii paralelipipedice de sticlă. Muzeul Unirii, Alba Iulia.

I. I. Russu, *StComSibiu*, 12, 1965, p. 63, nr. 22, fig. 21 ; V. Moga, *Apulum*, 16, 1978, p. 166, fig. 9 ; Cl. L. Băluță, *SCIVA*, 34, 1983, 2, p. 167—170.

Pe baza mulajului, o inscripție : Ruissu citea *IOVCTOC*, iar Băluță propune acum *BEBENI(us) AV(relius) IOVCTOC*, eventual *M. AV(relius) IOVCTOC BEBI(?)*.

242. Ampelum. Coloană votivă de gresie descoperită întimplător în 1979 ; i = 0,81, diam. = 0,30—0,38 m. Litere înalte de 6—6,5 m. Muzeul din Zlatna.

V. Wollmann — I. T. Lipovan, *Potaissa*, 3, 1982, p. 90, nr. 1, fig. 1 (foto).

*DO
sacerdōs tē[implum?]]
I(ovis) O(ptimi) M(aximi) D(olicheni) pro se et
suorumq(ue) o-
mnium vot-
um pos(uit)*

243. *Ampelum*. Altar funerar de gresie. Dimensiuni : 0,84 (?) × 0,60 × 0,55 m. Acum în biserică ortodoxă din Feneș, utilizat ca picior de pistol.

V. Wollmann — I.T. Lipovan, Potaissa, 3, 1982, p. 92, nr. 3 (foto și desen).

D(is) M(anibus)
CEN(?) S
AVG
P. Anto(?)

5 *Bar-*
adus Aug(usti) li-
bertus pat-
ri beneme-
renti posu-
it

Calitatea slabă a reproducerii fotografice nu permite un control al lecturii r. 2 — 5.

244. *Alburnus Maior*. Altar votiv de gresie descoperit în 1981, în punctul Citera, cu ocazia amenajării drumului spre Roșia Poieni. Dimensiuni : 0,72 × 0,34 × 0,24 m. Muzeul din Roșia Montană.

V. Wollmann — I. T. Lipovan, Potaissa, 3, 1982, p. 90, nr. 2, fig. 2.

Silvano
Silvestri
sfa]c(rum)
Varro Titi
 5 p]o]s(uit)

245. *Potaissa*. Ștampilă tegulară descoperită cu ocazia săpăturilor din castru.

M. Bărbulescu — A. Căținaș — A. Hopârtean — C. Luca, Potaissa, 3, 1982, p. 19.
L(egio) V M(acedonica) p(ia) f(idelis)

246. *Potaissa*. Toartă de amforă ștampilată descoperită în cursul săpăturilor din castru.

M. Bărbulescu — A. Căținaș — A. Hopârtean — C. Luca, Potaissa, 3, 1982, p. 19.

HPAKAA

B) MOESIA INFERIOR

247. Galați (-Barboși). Fragment de *mortarium* ștampilat descoperit în așezarea civilă de la Barboși, aparținând probabil ceramistului *Theotimus*.

S. Sanie, SCIVA, 34, 1983, 2, p. 158, nr. 5, fig. 2/5 (foto).

248. Galați (-Barboși). Fragment dintr-o căniță de lut (partea inferioară) descoperită în *castellum* de pe înălțimea Tirighina; poartă gravată o inscripție executată înainte de ardere.

S. Sanie, SCIVA, 34, 1983, 2, p. 154—156, nr. 3, fig. 1/4 (desen) și 2/4 (foto).

În spațiul mărginit de inelul de susținere al vasului au fost incizate literele *TEPHC-IC*. Pe corp, alte litere : *KAI*, apoi probabil antroponimul *Σαμογυρ* sau *Σαμογυρ*; în continuare, la o oarecare distanță, *III* și o parte din hasta altei litere. Sanie recunoaște aici unul din indemnurile obișnuit incizate pe asemenea recipiente : „Tereis și Samogyr (?), bea!”.

249. Galați (-Barboși). Fragment de toartă de caserolă de bronz purtând ștampilă, descoperit în cetatea dacică de la Barboși.

S. Sanie, SCIVA, 34, 1983, 2, p. 156—158, nr. 4, fig. 1/2 (desen).

. *CIPY POLY*

Este vorba de numele unui cunoscut producător de caserole, *P. Cippius Polybius*, din secolul I e.n. (vezi bibliografia citată de editor, notele 39—42).

250. *Tomis*. Fragment de lespede de calcar descoperit în timpul demolării unui edificiu modern din Constanța. Dimensiuni : 0,475 × 0,275 × 0,225 m. Litere înalte de 4,5 — 5,3 cm. Muzeul de istorie națională și arheologie, Constanța; inv. 31 705.

Maria Bărbulescu-Munteanu — Adrian Rădulescu, Pontica, 14, 1981, p. 159—162, fig. 1 (foto, desen).

[*Imp(eratori) Caes(ari) di(vi) Trai(fani) Parthici f(ilio), divi*]
[*Nervae nep(oti) Tra(fiano) Hadriano Augusto...*]

251. Tomis. Fragment de placă funerară de marmură descoperit întâmplător în 1976; câmpul epigrafic este cuprins de un dublu cadru cu *tabula ansata*. Dimensiuni: 0,61 × 0,565 × 0,035 m. Litere înalte de 4,1—4,5 cm. Muzeul de istorie națională și arheologic, Constanța; inv. 21 401.

Maria Bărbulescu-Munteanu — A. Rădulescu, Pontica, 14, 1981, p. 165—167, fig. 3 (foto, desen).

[*D(is) M(anibus)*
[*? Iulius] Vitales,*
[*mil(es)? vet(eranus)? leg(ionis) V] Mac(edonicae)*
C(aius) Iulius Festus,
5 *frater et h(eres) l(itulum) f(aciendum)*
c(uravit)

252. Tomis. Fragment de sticlă funerară de marmură; descoperire întâmplătoare. Dimensiuni: 0,27 × 0,99 × 0,11 m. Litere înalte de 2,5 cm. Muzeul de istorie națională și arheologic, Constanța; inv. 21 402.

Maria Bărbulescu-Munteanu — A. Rădulescu, Pontica, 14, 1981, p. 167—169, fig. 4 (foto, desen).

.
. *ex] eq(uite)*
[*vet(eranus)] l] leg(ionis) V*
[*Mac(edonicae) vixit an(nis)*
5 [*...et] Mama*
[*con(iux)? ei] us vix(it)*
[*an(nis)...] et Fl(avius)*
[*...f] i(lius)? eius*
.

Numele *Mama* (cunoscut în onomastica greacă, tracică și orientală) este atestat și în Dobrogea (vezi ISM, V, 34).

253. Callatis. Fragment de placă de marmură. Dimensiuni: 0,23 × 0,15 × 0,04 m. Litere înalte de 1,2—1,4 cm. A făcut parte din colecția farmacistului Paul Bălcănescu din Brăila, care a cedat-o Muzeului Brăilei; inv. 13 853.

Oct. Bounegru, Istros, 2—3, 1983, p. 61—163, fig. 1 (foto, desen).

Este vorba de un decret al sfatului și poporului din Callatis în cinstea lui *Apollonios*, fiul lui *Par...*, din Chersones; inscripția urmează a fi publicată cu toate datele în ISM, III.

254. Gura Canliei (jud. Constanța). Altar votiv de calcar descoperit întâmplător în 1979. Dimensiuni: 0,415 × 0,32 × 0,32 m. Litere înalte de 3,4—4 cm. Muzeul de istorie națională și arheologic, Constanța; inv. 29 705.

Maria Bărbulescu-Munteanu — A. Rădulescu, Pontica, 14, 1981, p. 162—165, fig. 2 (foto, desen).

Cauti
M(arcus) Domi(t)l(i)us
Vale(n)s
p(osuit)

Pe piatră, în r. 2 *DOMII* — primul *I* gravat în formă de *I*, simbolizând eventual ligatura *I + T*.

255. Ostrov (jud. Constanța). Fragment de sarcofag descoperit 1 km în aval de punctul Ostrov-Regie. Piatra este spartă în patru. Dimensiuni: 1,16 × 1,76 × 0,16 m. Inscripția, cu numeroase ligaturi, este cuprinsă într-o *tabula ansata*; de o parte și de alta a acesteia au fost sculptate două genii înaripate. Muzeul de istorie națională și arheologic, Constanța.

Maria Bărbulescu-Munteanu — A. Rădulescu, Pontica, 15, 1982, p. 153—159.

- D(is) M(anibus)
C(aio) Val(erio) C(ai) Val(erii) filio colonia Ulp(ia)
Zermizegetusa Iuliano p(rimo) pi(ilo)
leg(ionis) XI Cl(audiae) III p(iae) f(idelis) qui vixit ann(is)
5 LXXXVIII. Pompeia Aquilinia coniux
et Val(erius) Aquilinus et Pomp(eia)
Iuliane et Valerii Iulianus
et Vibianus et Pomp(eius) Iulianus
fili(i) et heredes patri
10 pietissimo et merentissimo
faciendum curaverunt*

Defunctul era originar din capitala Daciei romane, al cărei nume este redat probabil în forma dacică, *Zermizegetusa* (cf. Dio Cassius, LXVIII, 1, 7; A. Dobó, *Inscriptiones extra fines Pannoniae Daciaeque repertae ad res earundem provinciarum pertinentes*², Budapesta, 1975, nr. 616—621, 638, 849). În r. 7, *Iuliane* este forma greacă a acestui nume feminin.

Pentru datarea inscripției, dispunem de un important reper cronologic: epitetul *pia fidelis*, acordat legiunii în acest caz pentru a treia oară; aceasta permite datarea inscripției pe timpul domniei lui Gallienus. Într-adevăr, pe timpul acestui împărat s-au emis monede având pe revers legenda *LEG XI CL VI P VI F* (RIC, V/1, nr. 359; cf. J. Fitz, în *Mélanges Carcopino*, Paris, 1966, p. 353—367). Pe o inscripție de la Polaisa, numele legiunii V Macedonica este însoțit de epitetul *III pia fidelis* (CIL, III, 875).